

EEN DAGINDELING VOLGENS HET BIORITME

de Verlengde Schooldag in Frankrijk

Dit laatste artikel in de serie over internationale ervaringen met de Verlengde Schooldag gaat over Frankrijk. Tijdens een onderzoek voor de Europese Unie¹ vonden Ria Meijvogel en Pat Petrie in Frankrijk experimenten met de verlenging van de schooldag op basis van onderzoek naar het bioritme van kinderen. Het leek interessant genoeg om daar eens een bezoek te brengen.

Ria Meijvogel

Frankrijk mag misschien een leuk vakantieland zijn, als je er een officieel bezoek wilt brengen, zijn de muren er omheen dik en hoog. Het duurde drie maanden voordat ik mij door de ambtenarij had gevochten en vanuit Parijs adressen had gekregen van de experimenten die ik wilde bezoeken. Lager in de hiërarchie, op het niveau van de lokale onderwijsinspectie, ging het gelukkig een stuk gemakkelijker. Het programma voor het bezoek was zo gemaakt en de ontvangst allerhartelijkst. We hebben niet alleen veel gesproken over de principes van een schooldagindeling gebaseerd op het bioritme van kinderen, maar ook een aantal scholen bezocht.

Vergeleken met andere Europese landen lijken de schoolweken in Frankrijk en België het meest op de Nederlandse. Ook in Frankrijk gaan de kinderen negen dagdelen naar school. Anders dan in Nederland kunnen ze op school een warme maaltijd gebruiken. Na schooltijd, op woensdagmiddag en in de vakanties is er buitenschoolse opvang ('centres de loisirs'). De beleidsmakers vonden echter dat die opvang beter te regelen zou zijn als de schooldag zou worden verlengd op maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag en de woensdag helemaal vrij zou zijn. Op 30% van de kleuter- en lagere scholen ziet de schoolweek er nu zo uit.

De inspectie die ik bezoek is daar sterk op tegen. Ze vindt dat hier de economische redenen prevaleren, waarbij geen rekening is gehouden met de kinderen. Deze inspectie heeft, net als negen andere inspecties, de schooldagindeling veranderd op basis van het bioritme van kinderen.

Het onderzoek naar het bioritme is in Nederland praktisch onbekend, maar elders in Europa zeker honderd jaar oud. Aan het eind van de negentiende eeuw, in de discussies over de invoering van de leerplicht, speelden de onderzoeksresultaten in een aantal landen een rol. In Duits onderzoek bleek toen dat de kinderen vooral 's morgens goed kunnen leren, 's middags tussen 2 en 4 een dip hebben, en aan het eind van de middag weer beter in staat om kennis op te nemen.² Het onderzoek is in onze ogen nogal krakkemikkig, maar de uitstraling was groot. In Duitsland, maar ook in een groot aantal andere landen, stimuleerde het de (economische) keuze voor een halve schooldag. Na de Tweede Wereldoorlog begon de discussie en het onderzoek over het bioritme van kinderen opnieuw. In Duitsland waren veel scholen verwoest. De nog bestaande schoolgebouwen werden dubbel gebruikt: 's morgens had de ene klas les en 's middags de andere. Het onderzoek moest aantonen of de kinderen die 's middags les kregen daarvan nadeel ondervonden.

Een bekende onderzoeker uit die tijd is Hellbrügge, wiens naam ook opduikt in de geschiedenis van het Franse onderzoek naar het bioritme van kinderen. Interessant is echter dat, hoewel het onderzoek in Frankrijk niet anders concludeert dan in Duitsland, hier niet wordt besloten tot halvering, zoals in Duitsland, maar juist tot verlenging van de schooldag. Het Franse onderwijs en de inbedding ervan in de samenleving heeft een aantal kenmerken die deze keuze verklaarbaar maken. Het idee van het bioritme ondersteunt die keuze.

Frankrijk heeft een lange traditie met een hele schooldag, waarbij de school een taak heeft bij het oefenen van de leerstof.³ Dat beleid zal men niet snel veranderen en een nieuwe schooldag instellen. Ten tweede hecht men waarde aan een goede maaltijd tussen de middag en de rust om die tot zijn recht te laten komen. Ten derde kent Frankrijk een hoog percentage werkende moeders. In 1993 had 62% van de vrouwen met een kind jonger dan 15 jaar een betaalde baan. Ruim tweederde van deze werkende moeders werkt volledig. En ten slotte hebben veel scholen ervaring met 'programmes extrascolaires', vergelijkbaar met buitenschoolse opvang, maar dan in school. Het is een vrijetijdsaanbod van activiteiten waar kinderen uit kunnen kiezen. Verbind je deze vier kenmerken aan het principe van het biortme, dan krijg je een interessante nieuwe schooldagindeling. De middagpauze wordt opgerekt en in die middagpauze vinden de activiteiten plaats die wij na schooltijd kennen in de Verlengde Schooldag.

Ik geef hier als voorbeeld de dagindeling van een school die ik bezocht. Voor de kleuters begint de school om half 9, behalve als ze op school ontbijten. De helft van de kleuters doet dat, en begint dan om 7 uur. Om 11 uur krijgen de kleuters een warme maaltijd. Die duurt een uur. Dan gaan de kinderen naar de slaapzaal voor een rustperiode tot 3 uur. Kinderen die eerder uitgegleden zijn, komen uit bed en gaan naar een ruimte om te spelen. De school begint weer om 3 uur, maar dat is flexibel. De kleuters gaan tussen 4 uur en kwart voor 5 weer naar huis.

Ook van de lagere-schooikinderen komt ongeveer de helft op school ontbijten. Hun ochtend heeft een speelkwartier, net als op Nederlandse scholen. Het ochtendprogramma eindigt om 12 uur. De jongere lagere-schooikinderen krijgen dan een maaltijd, die vijftig minuten duurt, en dan gaan ze ongeveer een half uur buiten spelen. Daarna zijn er van kwart over 1 tot kwart over 2 ateliers, en dan begint de school weer.

De oudere kinderen gaan na de lessen om 12 uur een kwartier naar buiten. Dan hebben ze drie kwartier ateliers, een maaltijd, en weer drie kwartier ateliers. De school begint ook voor hen weer om ruim kwart over 2.

Het oprekken van de schooldag en het aanbieden van ateliers tussen de middag is niet het enige interessant voor onze Verlengde-Schooldagprojecten is ook het werk van de 'animateurs', degenen die de ateliers leiden, tijdens de schooluren. Op een aantal momenten op de dag worden de klassen gesplitst. In de tijd dat de helft van de klas een atelier bezoekt, werkt de leerkracht met de andere helft intensief aan een vak. Er is dan meer tijd om kinderen op hun niveau aan hun trekken te laten komen.

De jonge kinderen krijgen in de ateliers korte activiteiten aangeboden die ze in een dag kunnen afronden: lego, puzzels maken, tekenen en schilderen. Oudere kinderen werken aan langduriger projecten, zoals het voorbereiden van carnaval, kleding, maskers of muziekinstrumenten, of Kerstmis, of zijn een langere tijd bezig met een boetseerwerk.

De leiders maken een programma en de kinderen kunnen daaruit kiezen. In de hal hangt een bord met het aanbod voor elke dag, de leidster die het verzorgt en het lokaal. Iedere dag is er een ander aanbod en een verschillend aantal ateliers, afhankelijk van het aantal kinderen dat op school blijft. Er blijven tussen de veertig en zestig kinderen op school tussen de middag. De jonge kinderen kunnen kiezen uit vijf tot negen ateliers, de oudere uit drie tot zes.

De jonge kinderen kunnen elke dag een ander atelier kiezen. Als ze iets gekozen hebben, moeten ze er ten minste tot halverwege de middagpauze mee bezig blijven. Dan mogen ze wisselen. De volgende dag kunnen ze weer iets anders kiezen.

De oudere kinderen kiezen voor een activiteit op een bepaalde dag voor een periode tussen de vakanties, bij voorbeeld boetsen op donderdag tussen Kerst en Pasen. Op vrijdagmiddag is er een speciale activiteit waaraan de oudere kinderen kunnen meedoen, namelijk crêpes bakken. Die crêpes worden verkocht en met de opgespaarde opbrengst worden schoolactiviteiten betaald.

Onder schooltijd worden ateliers aangeboden waarin de kinderen kennis kunnen maken met bepaalde activiteiten, bij voorbeeld een sport, dramatische expressie of een speciaal sculptuurproject. Docenten die van buiten komen en deze ateliers geven, worden extra begeleid door de projectcoördinator van de gemeente. Ze moeten dezelfde doelen nastreven als de school en daarmee samenwerken. Een sportleraar bij voorbeeld gedraagt zich in school dus anders dan op het plaatselijke sportveld. Op school is geen competitie.

Samengevat kan ik zeggen dat de scholen die ik bezocht een plezierige atmosfeer ademen. Geen overspannenheid of stress, maar veel aandacht voor de kinderen. Vooral de maaltijden maakten veel indruk op mij - waarschijnlijk omdat ik in Nederland al twintig jaar met overblijven bezig ben en er nog steeds geen schot in zit.

De Franse kinderen aten in kleine ruimtes met vijf tafels, elk voor vier personen. De tafels waren gedekt met witte tafellakens.

borden, glazen, bestek. Voor elke twintig kinderen waren er drie volwassenen om voor ze te zorgen. Elke dag waren er drie gangen. De leerkrachten eten hetzelfde als de kinderen in een eigen eetkamer. Het was goed verzorgd en werkte zichtbaar ontspannend.

De experimenten draaien nog te kort om alles geëvalueerd te hebben. Het is zeker dat we hier te maken hebben met een dubbele doelstelling, zoals in onze Verlengde-Schooldagprojecten. Aan de ene kant wil men de onderwijsprestaties verbeteren, bij voorbeeld door het splitsen van de klassen. Aan de andere kant wil men dat de kinderen meer sociaal integreren, meer deelnemen aan buitenschoolse clubs en lessen.

Bij dat laatste is al enig resultaat zichtbaar. Van de deelnemers aan de sportateliers stroomt ongeveer 18% door naar een club. Dat lijkt me een aardig cijfer. Misschien een reden om deze Franse experimenten eens te bezoeken om ze het geheim van de smid te ontfutselen.

Noten

1. Ria Meijvogel & Pat Petrie: *School-Age Childcare in the European Union*, Brussel: 1996.

2. M.C. Meijvogel: *Geen kruimels tussen de boeken*, Amsterdam (VUGA) 1991.

3. Anders dan bij voorbeeld in Duitsland, waar de ouders een taak hebben bij het oefenen van de schoolse leerstof. Zie mijn artikel 'Jammern kann kein Thema sein, de Verlengde Schooldag in het buitenland', in *Verlengde Schooldag*, 3, 3 (oktober 1995).